

Dos mons. El dol ambigu

"Només el que es perd es queda per sempre."

-Henrik Ibsen-

25 de febrer del 2023, Barcelona

Som a casa, tres-cents cinquanta dies després de la desgràcia. Et miro i reconec els teus ulls de sempre; grans, vidriosos, de pestanyes llargues i del color d'una ametlla. Sembla que diguin no he marxat encara, no del tot. Les teves celles, frondoses. El teu nas, de punta rodona, el que he heretat. La boca gran, els llavis molsuts. Què ha canviat, llavors?

"Dona'm un número", dius mirant cap al no res, amb la veu fràgil com una branca que es trenca al trepitjar-la. "Et dono el cinc, i tu quin em dones?". Ara fa mesos que juguem a aquests jocs que només tu entens. Ens demanes números, cartes, i tu dius que, mentrestant, penses quines ens dones a nosaltres. No és que el joc no tingui sentit, és que el sentit només el coneixes tu. És un joc que et dona calma. Llavors, quan tens el teu número, et quedes pensatiu i mires la finestra.

A través d'ella veiem ara el camp de futbol. Sobre s'alça un núvol com un cotó fluix, fosc com una nit d'estiu, que amenaça amb pluja els carrers de Barcelona. Observo de lluny la gent del carrer, com formigues diminutes, alienes a les vides que no son seves. Et miro ara a tu, i sé llavors que has marxat. No sé quan tornaràs. Potser demà? Potser en uns minuts? Qui sap si tindrem sort. Només sé que no hi cap suficient enyor en el temps que passa entre que marxes i tornes. Que l'enyor que sento des de fa mesos, aquí dins el pit, fa mal, i busca raons per ser-hi que no troba.

"Només el que es perd es queda per sempre." -Henrik Ibsen-

És un enyor que, ho sé, té forma d'amor. Però també està tenyit de dolor. Segurament, si l'amor i el dolor es trobessin en algun punt, l'enyor s'arrelaria en aquell punt. Perquè en el dol pot passar això. Trobar a faltar algú que encara hi és. Però que no hi és.

I és que el dol pot ser ambigu. Així l'anomenem des de la psicologia. José Carlos Bermejo, professor i escriptor, es refereix a ell com el "dolor que experimentem quan ens fa mal una situació d'absència física en la que roman una presència psicològica, o bé, una pèrdua psicològica de la que es manté la presència física".

El dol ambigu l'experimenten els familiars de persones desaparegudes en catàstrofes o per causes desconegudes, familiars de persones amb Alzheimer i altres malalties com dany cerebral, o inclús, el podem experimentar en un divorci. És un dol que implica ambigüïtat, incertesa; un dol on l'absència i la presència es troben sense trobar-se. Segons els experts, la pèrdua ambigua és la més estressant de totes, perquè no només desorganitza a qui pateix aquesta pèrdua, sinó que obliga a plantejar-se el paper que té un mateix en un món vincular. D'aquesta manera, la persona es pregunta "quants fills tinc si un està desaparegut?", o "som parella si el meu marit no em reconeix?"

Nosaltres, papa, estem en la segona part de la definició. Hi ets, físicament; el teu cos, les teves mans, el teu bigoti. Però la teva ànima, el teu tarannà, el teu caràcter, les teves paraules, la teva essència de papa, ex-marit, parella, amic, sogre, gendre, tu sencer, tot tu, no hi ets. Almenys no sempre, almenys no del tot. I pensar que t'he de dir adeu sense que marxis em situa en una ambivalència on no sé si soc filla o només soc Laura.

A vegades, quan marxés com aquest matí, m'imagino que estàs en el teu món particular, on el cronòmetre del temps s'ha aturat. És un món on et retrobes amb l'abuela i l'abuelo a Santander, la ciutat nostàlgica que tota la vida has trobat a faltar. Potser el lloc d'on venim sempre és on ens arrelem quan la vida fa mal. Allà, en aquest món teu, les temperatures són baixes i fa fred. T'imagino al port, on l'olor a mar et recorda els estius quan eres un nen, i on pots escoltar les gavines. Les veig ara jo - com si durant un instant coincidíssim en aquest món- voletejant per sobre dels vaixells. M'imagino els vaixells de colors, com si fossin ninos, balancejant en un moviment mecànic i plàcid sobre un mar blau intens que fa por. Però aquest món és, sobretot, un lloc tranquil on decideixes tancar els ulls, parlar amb els abuelos, dormir- hi una estona. T'imagino allà feliç. I suposo que això, a mi també em fa feliç. Saber que estàs tranquil en algun indret.

Amb el temps he après a identificar, a través de la teva mirada, en quin dels mons et trobes -si en el nostre, allà on ens vam conèixer i on ens estimaven, o en el teu, aquell que només tu coneixes, al que només tu tens accés-. I quan

veig que estàs a l'altre món, t'agafo la mà i la premo. Com si així, pogués viatjar amb tu en el teu món. Acosto la meva galta a la teva i oloro el teu coll que fa olor a mandarina. I et dic que t'estimo. I llavors recordo amb impotència que vas estar totes aquelles nits interminables a l'hospital, que vas entrar caminant i que vas sortir amb cadira de rodes i el cervell afectat. Parada cardiorespiratòria ens van dir. Quatre minuts sense oxigen ens van dir. Dany cerebral ens van dir. Encefalopatia ens van dir. I jo només vaig escoltar paraules en un idioma que el meu cervell no entenia. Com si fos una llengua nova que no domines, una de ben desconeguda. L'idioma de la por i la incomprensió.

Durant aquests mesos a l'hospital, mai vas marxar del tot. Parlaves de les teves pel·lícules. Recordaves la teva infància. Ens reconeixies a tots. Els metges ens van dir que havia ajudat, el fet que t'haguessis passat la vida llegint i cultivant la ment. Que per això la seqüela cognitiva no era tan bèstia. Reserva cognitiva, en diuen. Però ara, que ja som a casa des de fa algunes setmanes, quan marxes al teu món, cada cop trigues més en tornar. I em fa por que algun dia no trobis el camí de tornada.

Però he de dir-te, papa, que t'estimo en els dos mons que configuren el dol ambigu; aquí i allà. Encara que a vegades només tingui el teu cos i els teus ulls aquí, et poso Jarabe de Palo, o Triana, o els teus ulls em miren diferent. I llavors, tinc la sensació que les notes creen una drecera per a que puguis tornar. Son com una llum que il·lumina el camí de tornada a casa; com la fletxa al terra fred dels hospitals que t'indica la sortida, o com les petjades que encara sobreviuen a la sorra. I Jarabe de Palo et xiuxiueja, llavors: Soy un completo incompleto si me giro y no te veo. ¿De qué tienes miedo? A reír y a llorar luego. A romper el hielo que recubre tu silencio.

L'Anna diu que durant els quatre minuts que vas marxar en aquella intervenció, vas reunir-te amb cadascun dels teus quatre fills. Ella diu que primer amb l'Àngela, per ser la gran; després amb el Ricard, amb ella i finalment amb mi. I que en aquells minuts, cadascú de nosaltres va donar-te raons perquè et quedessis amb nosaltres. Cadascú a la seva manera. I vas decidir tornar. Com si les nostres veus t'haguessin guiat, d'alguna forma. Com si el teu cervell que tan havia patit, encara pogués desxifrar les veus de qui t'han estimat.

Ara, l'amor que et tenim ens omple el cor i ens el roba a parts iguals. L'amor i el dolor són només dues cares de la mateixa moneda. Per això sentim tan dolor quan marxes, però tan d'amor quan tornes. Però també, dolor quan hi ets sense

ser-hi. Quan no hi ets, però hi ets. Com diu l'Anna, el llenguatge de l'amor sí l'entens.

Reflexiono tot això que estic escrivint i torno al menjador, amb tu, a l'ara. La música sona des de fa uns minuts a l'estança que hem decorat amb plantes noves i amb fotografies de tots. I sento ara una por si penso que potser no tornarem a parlar de cine, de llibres, de tot el que t'apassiona. Però llavors, just quan em dispo a girar-me i a travessar la porta del menjador, el dol es fa menys ambigu. El camí de tornada s'il·lumina. Les petjades a la sorra perduren, gairebé puc seguir el relleu que deixen a la sorra humida sota els meus dits, si m'ho imagino. Perquè tornes amb nosaltres uns instants. Tornes quan em dius, a poc a poc, amb la veu vacil·lant i dèbil però reconeixible, la teva, la de sempre, no la de Santander:

- Laura, com van els pacients? En una estona dinem, queda't.